

BÜYÜKELÇİ (E) NAMIK TAN İLE TÜRK-AMERİKAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Raportör* : Yasin KÜÇÜKKAYA

2010-2014 yılları arasında Türkiye'nin Washington Büyükelçisi olarak görev yapan Büyükelçi (E) Namık Tan, İstanbul Kültür Üniversitesi'nde 7 Şubat 2020 tarihinde gerçekleştirilen GPOt Söyleşileri serisinin dördüncüsünde onur konuğu olarak ağırlandı. Sınırlı sayıda katılımcıya açık bu toplantıda Tan, "Türk-Amerikan İlişkileri" üzerine bir konuşma gerçekleştirdi. İnteraktif bir tonda seyreden toplantıya GPOt Direktörü Prof. Dr. Mensur Akgün moderatörlük yaptı. Toplantıda Türk-Amerikan ilişkilerindeki mevcut kriz başlıkları masaya yatırıldı.

Sayın Büyükelçi (E) Namık Tan, başta GPOt Direktörü Prof. Dr. Mensur Akgün olmak üzere toplantıyı organize eden GPOt ekibine ve toplantıya evsahipliği yapan İstanbul Kültür Üniversitesi'ne teşekkür ederek konuşmasına başladı. Tan, aslında herkesin bildiği bir konuyu anlatmanın zor olduğunu belirterek ikili ilişkilerin tarihine girmeden, mevcut durumu profesyonel mesleki tecrübeleri çerçevesinde anlatacağını ifade etti. Konuşmasının devamında, dinleyicilerle meslek hayatında oldukça önemli bir yer tuttuğunu söylediği kısa bir anektodu paylaştı. 1991 yılında Amerika'ya gitmeden önce vedalaşmak üzere yanına gittiği Turgut Özal'ın kendisine, "Öyle bir yere gidiyorsun ki, bu ülkeyle ilişkilerini iyi yönetmeyen herhangi bir ülkenin dış politikasından hayır gelmez." dediğini aktardı. Bu sözün içeriğini ve önemini zamanla daha iyi kavradığını kaydetti.

Tan, Türk-Amerikan ilişkilerinin eşitler arası bir ilişki olduğuna katılmadığını belirtti. Türkiye'nin ekonomisinin, 22 trilyon dolarlık bir ekonomisi olan ABD'nin her yıl savunma bütçesi için ayırdığı 750 milyar dolara denk olduğunu ifade etti. Devamında, ABD eyaletlerinin gayri safii yurt içi hasılası (GSYİH) ve nüfuslarından bahseden Tan, 2.6 milyon nüfuslu Nevada eyaletinin GSYİH'sinin 135 milyar dolar olduğunu söyledi. Teksas'ta Türkiye'nin 1/3'i kadar bir nüfusun yaşadığını ancak GSYİH'sinin Türkiye'nin üç katı büyüklükte, yani 2.2 trilyon dolar olduğunu belirtti. Türkiye'ye denk düşen ekonomisiyle Florida'nın 20 milyonluk bir nüfusunun olduğunu GSYİH'sinin de 800 milyar olduğunu kaydetti. ABD'deki en gelişmemiş eyaletlerden biri olan Missisipi'nin 2.8 milyonluk bir nüfusu olduğunu ve GSYİH'sinin de 98 milyar dolar olduğunu söyledi.

*GPOt stajyerlerinden Cem Gönüllü'ye, toplantı esnasında alınan ses kaydının deşifresini yaparak hazırladığı transkripsiyon için teşekkür ederiz.

Bunları, Türkiye'nin muhatabının kim olduğunu anlamak için önemli bulduğunu belirten Tan, diplomasinin en önemli unsurlarından birinin de *kapasite* olduğunu dile getirdi. Tan'a göre, bir ülkenin nasıl ki muhatabı olduğu ülkeyi tanıması gerekliyse; aynı şekilde kendi gücünün sınırlarını da bilmesi gerekir. Aksi halde o ülkenin ciddi mahcubiyetler yaşaması işten bile değildir.

Konuşmasının ilerleyen bölümlerinde günümüz koşullarının Soğuk Savaş dönemine kıyasla oldukça karmaşık olduğunu belirten Tan, Soğuk Savaş dönemi ilişkilerinin belirlenimlerinin ve sınırlarının net olduğunu ve Soğuk Savaş dönemi iki ülke ilişkilerini anlamanın da bir o kadar kolay olduğunu dile getirdi. NATO-Varşova, Amerika-Rusya, Kapitalizm-Komünizm gibi karşıt uçların olduğu bu denklemde ilişkiler de stratejik bir karakterdeydi. Tan, konuyla ilgili olarak görev yaptığı sırada Büyükelçi Oktay Can Kardeş'in kendisine, *"Şimdi biz altın günlerimizi yaşıyoruz çünkü dünyanın yönetimi öylesine kolay ki... İki takım var, birisinin yanına geçiyorsun ve oyun da birlikte oynanıyor. Yarın öbür gün **detant** olursa işimiz çok zor."* dediğini aktardı.

Tan konuşmasına şöyle devam etti: *"...sizlerden bir daire çizmenizi istesem bir kağıdın üzerine kaleminizi dairesel biçimde oynatarak bir daire çizebilirsiniz. Yahut havaya. Ancak sizden bu daireyi nizami bir daire olarak çizmenizi istersem durum o kadar kolay değil. Bir nirengi noktasına ihtiyaç duyarsınız. Mutlaka parmağınızı bir yere koymak veya pergel kullanmak durumundasınızdır. Aksi taktirde nizami daire çizemezsiniz."* Tan'a göre Türkiye'nin istikametini yönelttiği nirengi noktası çok uzunca bir süredir ABD ve onun temsil ettiği Batı alemi olmuştur. Ancak bu nirengi noktası, Soğuk Savaş döneminin ardından ABD'nin bu sorumluluğu yerine getirmemesi yahut kendisini bundan sorumlu hissetmemesi ve sahip olduğu rolü sürdürme arzusunu yavaş yavaş terk etmek istemesi ile dayanaksız kalmıştır. Tan, Soğuk Savaş'a değin aynı blokta yer alan tüm ülkelerin nirengi noktalarını ABD'ye göre belirlediğini ancak bunun ortadan kalkmasıyla bu ülkelerin kendi pozisyonlarını şekillendirdiklerini, kendi dairelerini çizdiklerini kaydetti. Tan'a göre bu durum yer yer birbiriyle çatışan, çakışan daireler meydana getirmiştir. Geçmişte de her ülkenin kendisine ait bir dairesi vardı ancak bu daireler birbirleriyle temas etmezdi. Tan'a göre bugün iç içe geçmiş, çakışan ve kesişen dairelerin oluşturduğu bir karmaşa söz konusu.

Tan, ABD'nin bu rolü oynamamasından dolayı kaotik bir döneme girildiğini ve bunun sonucunda da popülizmin patlak verdiğini ifade etti. Milliyetçiliğin yükselmesiyle sağ tandanslı bir çok isim önemli mevkilere geldi ve aynı zamanda kalite sorunu da açığa çıktı. Tan, bu sürecin bilhassa siyasetçiler nezdinde ciddi bir kalitesizliği de beraberinde getirdiğini dile getirdi. 2020 yılıyla birlikte bunun sınırlarının test edildiğini kaydeden Tan, dünyanın da kendisini sorgulama dönemine girdiğini ifade etti. Demokrasi, özgürlükler, hukukun üstünlüğü ve basın özgürlüğü gibi netameli meselelerin artık tartışma konusu olmaktan çıktığını söyledi.

Halihazırda Amerika'da cereyan eden bu sürecin izlerini Türkiye'de de görmenin mümkün olduğunu belirten Tan, iki ülkedeki durumun birbirine paralel özellikler taşıdığını dile getirdi. Türkiye'deki mevcut sorunların replikasının ABD'de de olduğunu söyleyip kutuplaşmanın da aynıyle Amerika'da arttığını kaydetti. Ayrıca, değerler bakımından gözlemediği yozlaşmanın, kurumların güvenilirliğini yitirmesinin her iki ülkede de olduğunu ifade etti.

Bundan dört ay önce ABD'ye yaptığı bir seyahatte, görev yaptığı süre zarfında burada oluşturduğu çevresiyle bir araya geldiğini söyleyen Tan, bu çevrede ABD'nin Türkiye ile ilişkilerini normal yahut iyi yönde olduğunu düşünen kimseye rastgelmediğini, aksine ciddi bir tepkiselliğe tanık olduğunu belirtti. Türkiye'deki darbe teşebbüsünden bu yana ABD ile ilişkilerde ciddi bir gerilemenin olduğunu söyleyen Tan, bunun sürdürülebilir olmadığını; ABD'nin bulunduğu konum itibarıyla bazı yanlışları kaldırma lüksünün olabileceğini ancak Türkiye için böyle bir durumun söz konusu olmadığını dile getirdi. Türkiye'nin bunu hak etmediğini, ABD ile ilişkilerini mutlaka doğru bir istikamete sokması ve kendi çıkarları bakımından ilişkileri iyi bir noktaya getirmesi gerektiğini ifade etti.

Türkiye'nin 700-800 milyar dolarlık bir ekonomiyle dünyanın gündemine oturan Suriye, Libya, Doğu Akdeniz ve Boğazlar gibi meselelerde taraf olmaması gerektiğini vurgulayan Tan, bunun bölgedeki ülkelerin dümen suyuna gitmek anlamını taşımadığını, diplomasının en önemli kurallarından biri olan ölçülülükle ilişkili olduğunu belirtti. Tan'a göre Türkiye, ölçülülük konusunda doğru davrandığı müddetçe yumuşak gücünü; itibarını ve saygınlığını da mutlaka yeniden kazanacaktır ki bunu geçmişte ispatlamıştır. Görev yaptığı yıllar arasında (2010-2014) Türkiye-ABD ilişkileri açısından çok önemli başarılar imza atıldığını belirten Tan, bu başarıların kaynağının ne kendisi ne de bir başkası olduğunu, bunun esas sebebinin Türkiye'nin o dönem sağladığı güven, öngörülebilirlik ve saygınlık olduğunu vurguladı. Gelineen noktada Türkiye'nin yumuşak güç unsurlarını bir kenara ittiğini söyleyen Tan, Türkiye'nin daha ziyade sert unsurlara başvurduğuna ve sert yönlerini gösterdiğine dikkat çekti.

Dış politikanın da bir ekonomisi olduğunu söyleyen Tan, iktisadi gücü olmayan bir ülkenin dış politikasında emellerine, planlarına ve programlarına erişmesinin de mümkün olmadığını belirtti. Türkiye'nin her geçen gün bunun sınırlarına yaklaştığını ve mevcut durumu bir an evvel toparlaması gerektiği önerisinde bulundu. Ayrıca, Libya, Suriye ve Doğu Akdeniz'deki fiili durumların faturasının oldukça kabarık olduğunu, ilgili meselelerin Türkiye'ye maliyetinin de ağır olduğunu belirtti.

Konuşmasının devamında ABD’de 2020 yılında yapılacak olan başkanlık seçimlerine de değinen Tan, ABD Başkanı Donald Trump ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan arasında ilginç benzerlikler olduğuna dikkat çekti. Trump’ın bu seçimleri kazanmaktan başka bir şansının olmadığını, kaybetmek gibi bir lüksünün bulunmadığını belirten Tan, benzer şekilde Erdoğan’ın da aynı durumda olduğuna vurgu yaptı. Mevcut Türk-Amerikan ilişkilerinin Erdoğan ve Trump arasında seyreden şahsi bir boyuta indirildiğini belirten Tan, söz konusu durumun oldukça kırılabilir bir tablo sergilediğini kaydetti.

Türkiye’ye dönük olası ABD yaptırımlarına değinen Tan, yetki yasası çerçevesinde, CAATSA yaptırımları arasındaki 12 değişik yaptırım türünden 5 ya da 6’sının uygulanmak zorunda olduğunu belirtti. Olası bir yaptırım kararında Türkiye’nin Amerikan Doları’nın yükselişini engelleyebilmesinin mümkün olmadığını söyleyen Tan, bunun Türkiye’yi derinden sarsacağını söyledi.

Konuşmasının ilerleyen safhalarında Tan, ABD’nin savunma sanayindeki tutumunu “teknoloji transferi” ışığında ele aldı. ABD’nin sahip olduğu silahların teknolojisini transfer etmemesini anlayabilmek için “empati” kurulması gerektiğini belirtti. Türkiye’nin silah sattığı Orta Doğu ülkelerinin en büyük şikayetlerinin başında teknolojisini transfer etmemesinin geldiğini vurgulayan Tan, aynı tutumu Türkiye’nin de sergilediğini, teknoloji transferinin öyle sanıldığı kadar kolay bir durum olmadığını ifade etti. Türkiye’nin her isteyene teknolojiyi vermesini tavsiye etmediğini, ama her istediğinden de teknolojiyi alamayacağını bilmesi gerektiğinin altını çizdi.

Tan, Türkiye’nin savunma silahlarını tedarikinde satın alma prosedürlerini eleştirerek sözü Savunma Sanayi Yüksek Kurulu’na getirdi. Tan’a göre bu kurul ilgili tüm kararların alındığı merciidir ve ne yazık ki Dışişleri Bakanı da dahil Dışişleri Bakanlığı’na bağlı hiçbir personel kurulda yer almamaktadır. Tan, kurulun Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı ve Savunma Sanayi Müsteşarı gibi mevkilerden gelen kişilerden oluştuğunu, dünyanın hiçbir yerinde bu ve benzeri kurullarda dışişleri personellerinin yer almadığı bir örneğin bulunmadığının altını çizdi.

Konuşmasının sonlarına doğru Türk-Amerikan ilişkilerinin en önemli kriz başlıklarından olan S-400 meselesine değinen Tan, Türkiye’nin S-400’leri hangi tehditlere karşı aldığını anlamlandıramadığını açıkladı. Diğer yandan Türkiye-Rusya ilişkilerinde de aslında hiçbir noktada uzlaşma olmadığını, Türkiye’nin Kafkaslarda; Karadeniz’de, Gürcistan’da, Ukrayna’da, Balkanlarda, Libya’da ve Suriye’de Rusya ile çıkarlarının örtüşmediğini dile getirdi. Dolayısıyla S-400 gibi stratejik bir malzeme alınmadan önce, o ülke ile ilişkilerin de masaya yatırılması ve bunun sürdürülebilirliğinin de hesaplanması gerektiğini ifade etti.

Konuşmasının başlarında Türk-Amerikan ilişkilerinin şahsi bir boyuta evrildiğini, ikili ilişkilerin Erdoğan ve Trump arasındaki münasebetlere indirildiğini dile getiren Tan, bu durumun sürdürülebilir olmadığını kaydetti. Tan, ABD’de bu yıl yapılacak seçimleri kazanmaya en yakın adayın Trump olduğunu ve Trump’ın bu noktada en büyük kozunun, göreve geldiğinde %8 iken bugün %3.5 olan işsizlik oranı olduğunu belirtti. Ancak yine de Trump’ın geleceğinin pamuk ipliğine serili olduğu gerçeğinin unutulmaması gerektiğini ve Baba Bush’un popülaritesinin %83’lerde olduğu 1992 yılı seçimlerinde Clinton’a kaybettiği hatırlatmasında bulundu.

Türkiye’nin Trump’a bel bağlamaması gerektiğini kaydeden Tan’a göre Trump, her ne kadar Türkiye’ye yaklaşımı itibarıyla müsbet bir görüntü arz ediyor olsa da birtakım baskılara boyun eğebilir. Bunun en somut örneğini Ermeni karar tasarısının oylama sonuçları olduğunu söyleyen Tan, ilgili tasarının 405 ve 403 gibi yüksek oylarla geçtiğini kaydetti. ABD’nin Japonya’ya savaş ilan ettiğinde dahi kongrede bu denli bir uzlaşma sağlandığına tanıklık edilmediğini belirtti. Kutuplaşmanın en yüksek seviyede olduğu bir dönemde Türkiye karşıtı bir tasarı karşısında kongrenin nasıl tek parça olabildiği üzerine yetkililerin düşünmesi gerektiği uyarısında bulundu.

Son olarak Tan, konuşmasını şu sözlerle bitirdi: *“Bir Transatlantiği yönlendirmeye benzer Amerikayla ilişkiler. Transatlantik çok kolay istikamet değiştiremez. Devasa bir şey, çok yavaş hareket eder. Siz onu çok çabalasanız da yönünü değiştiremezsiniz. Ama değiştirmeye başladığı zaman da eski haline getirmeniz o değiştirmek için çabaladığınız zamandan daha fazlasını alabilir. Umarım öyle bir yere gelmez. Benim en büyük endişem o. Çok teşekkür ederim beni dinlediğiniz için.”*

Global Political Trends Center

Global Political Trends Center (GPoT Center) is a nonprofit, nonpartisan research institution established under the auspices of Istanbul Kültür University in 2009.

GPoT Center was founded with the aim to support reconciliation and non-violent solutions to international as well as domestic issues through dialogue. Our mission is to contribute to stability, democratization and peace through organizing multitrack diplomacy meetings, conducting innovative and independent research, and encouraging informed debates in the media on key issues affecting Turkey and the world.

GPoT Center serves as a platform for the free exchange of views and information on political, social and economic matters concerning a variety of parties and segments of society. We aim to achieve our mission by routinely bringing together opinion leaders, government officials, policy makers, analysts, scholars, experts and members of the media from Turkey and abroad.

Our publications can be downloaded from our website for free. They are also accessible through online libraries worldwide, such as the International Relations and Security Network in Zurich, Europe's World in Brussels, and Columbia University Press in New York. Additionally, you can find our books on Google Books and Amazon Kindle.

CONTACT DETAILS

Global Political Trends (GPoT) Center
Istanbul Kültür University
Atakoy Campus, Bakirkoy
34158 Istanbul, Turkey
www.gpotcenter.org
info@gpotcenter.org

Tel: +90 212 498 44 76/65

Fax: +90 212 498 44 05

*Bu yayındaki yazıların bilim, içerik ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir. İKÜ-GPoT'un duruşunu yansıtmamaktadır.
The academic and content responsibility of the publications exclusively belongs to its authors. It does not reflect IKU-GPoT's standing.*